

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

УДК 330.1:330.342+316.42(091)

Шевчик Б. М.,

к.е.н., доц. кафедри теоретичної та прикладної економіки, Львівська комерційна академія,
м. Львів

ЕКОНОМІЧНИЙ ОРІЄНТАЛІЗМ: ШЛЯХ ВІД ПОСТЛЮДИНИ ДО ЛЮДИНИ

***Анотація.** Розглядаються форми і механізми патернальних практик економічної діяльності в режимі соціокультурних флуктуацій, що мають на меті становлення футуросинергетичного інноваційно-парадигмального проекту постіндустріальної економіки чуттєвої культури – біокиборга-андроїда-постлюдини. Висувається гіпотеза, що людина майбутнього являтиме собою проект ідеаційного, а не чуттєвого типу культури. Економічна система ідеаційного типу культури визначається як економічний орієнталізм.*

Ключові слова: NBIS-конвергенція, біокиборг-андроїд, патернальний соціокультурний проект, ідеаційна та чуттєва культура, симулякр, патернальна тріада.

Shevchuk B. M.,

Ph.D., Associate Professor, Associate Professor of the Department of Theoretical and Applied Economics, Lviv Academy of Commerce, Lviv

ECONOMIC ORIENTALISM: THE WAY FROM POSTHUMAN TO HUMAN

***Abstract.** Considered the forms and mechanisms of paternal practices of economic activities in the mode of social and cultural fluctuations, aimed at establishment of futuro-synergetic innovative-paradigmatic project of post-industrial economy sensitive culture – biocyborg-android-posthuman. Suggested the hypothesizes that the human of the future will be a project of idea-type but not sensitive-type of culture. The economic system of the idea-type culture is defined as an economic orientalism.*

Keywords: NBIS-convergence, biocyborg-android, paternal sociocultural project, idea-type and sensitive-type culture, simulacrum, paternal triad.

Постановка проблеми. Метою розвитку було, є і буде розширення простору життя. Але не лише розширення простору, а й поглиблення часу існування, тобто можливість безсмертя. В режимі цих пошуків постала культура і цивілізація. Одним із напрямків здолання світу як дефіциту енергії життя виступає економіка – спосіб впорядкування світу для відтворення життя. А власне спосіб впорядкування світу зумовлений присутнім у свідомості ментальним образом світу як моделі ідеального буття, що слугує для буття реального взірцем доцільності у практиці відтворення, тобто атрактором. Типи культурної ментальності, виявляючи себе у патернальній практиці економічної діяльності, реалізують різні шляхи розширення і поглиблення просторового і часового континууму відтворення життя. Аналізу процесів економічного розвитку людини і суспільства в режимах соціокультурних флуктуацій на основі імперативу причинності чуттєво-механістичних систем

та імперативу доцільності ідеаційно-органічних систем присвячена дана стаття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Про футуросинергетичний антропогенний проект конвергенції NBIS-технологій під назвою “постлюдина” пишуть все частіше і переважно оптимістично. Але майбутнє завжди несе нові виклики, передбачувати які під силу лише пророкам, а от виявляти ті середовища, які потенціально можуть генерувати екстерналії як вияв неврахованої міри неупорядкованості метаболізму між системами, – завдання вченого. Зерна інформації з даної проблеми розпорочені, тому для систематизації матеріалу нами застосовано холистичний підхід. Зокрема: для з’ясування технологічних передумов становлення постлюдини нами використано ідеї вітчизняних дослідників М. Кизима і І. Матюшенка [7]; для визначення мета-

болізму суспільного відтворення – теорію проєктивизму К. Кантора [5]; для аналізу характеру патернальних практик – теорію соціокультурних флуктуацій П. Сорокіна [10]; для аналізу ментальностей у процесах економічного проєктування – філософські ідеї С. Левицького [8]; для характеристики форми ентропійного процесу в патернальних практиках – теорію симулякрів Ж. Бодріяра [1]; для ілюстрації механізму трансформації патернальної тріади у відтворенні симулякрів в умовах Інтернет-економіки – ідеї М. Кастельса [6]; для висунення гіпотези про футуросинергетичний проєкт людини як носія ідеаційного типу культурної ментальності – ідеї М. Гайдегера [3].

Постановка завдання. Метою дослідження є обґрунтування становлення постлюдини шостого технологічного укладу як продукту патернальної практики чуттєвої культури, де ентропійними екстерналіями виступають симулякри, а також висунення гіпотези про ідеаційний парадигмальний проєкт суспільства майбутнього.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасна епоха є часом великих очікувань, ґрунтованих на переконаннях в інтелектуальну всемогутність людини. Триває розпочатий у добу Просвітництва науковий теоретико-прикладний пошук тієї “цеглинки світу”, лабораторне відтворення якої перетворило б у реальність одвічну надію на безсмертя “тут і тепер”. Цей футуристичний оптимізм зумовлений темпами розвитку і становлення конвергенції NBIC-технологій шостого технологічного укладу Третьої хвилі світової цивілізації [7]. Сутність NBIC-конвергенції полягає у злитті чотирьох революційних науково-технічних напрямків: нанотехнологій, біотехнологій, інформаційно-комунікаційних технологій та когнітивних наук, які до середини ХХІ ст. мають утворити глобальний соціокультурний проєкт – соціосферу. Нанотехнології дозволять конструювати матеріали на атомному та молекулярному рівні з надвисокою точністю та одержувати нові об’єкти з надприродними хімічними, фізичними та біологічними властивостями. Біотехнології дозволять вводити у конструювання неорганічних матеріалів біологічну частину й одержувати гібридні матеріали, квазіживу речовину. Інформаційні технології дадуть можливість у такий гібридний матеріал або систему інтегрувати інтегральну схему й одержати принципово нову інтелектуальну систему. Когнітивні технології, базовані на вивченні свідомості пізнання, розумового процесу, поведінки живих істот і людини як із нейрофізіологічної та молекулярно-біологічної точок зору, так і за допомогою гуманітарних підходів, зможуть витворити єдину цілісну картину нового небаченого світу.

Оскільки метою технологічних інновацій є поліпшення умов існування людини, то NBIC-конвергенція формуватиме такі умови існування, коли внаслідок стирання меж між живою і неживою речовиною постануть антропоморфні біокіборги, зникне різниця між людиною і роботом, з’явиться постлюдина, не лише наділена надлюдськими здібностями

надпотужної інтелектуальної та фізичної сили, а й самою можливістю безсмертя [4].

Окрім усіх очевидних переваг техноконвергенції Третьої хвилі, все ж зринає тінь сумніву: невже такий біокіборг-андроїд є вінцем призначення людини? Невже до цього має звестися увесь багаж цінностей світової культури? Невже за такі умови життя і таку перспективу безсмертя відбулася викупна жертва на Голгофі? Наука не оперує “тінями сумнівів”, але вона оперує моделями викликів, іманентних екстерналій, які повертають ейфорію неофітів лицем до одвічних вартостей людського життя. Виявленню умов можливих екстерналій у полі культури в процесах економічного розвитку присвячено дане дослідження.

Умови існування людини у суспільстві забезпечує патернальний соціокультурний проєкт домінуючого типу культури, відповідальний за характер соціокультурного відтворення. Спосіб суспільного відтворення визначається як економічна система суспільства. Культурний простір визначає шкалу потреб, характер споживання, а отже, структуру виробництва.

Теоретичний аналіз економічних систем здійснюється в режимі статичності і динаміки. Статичний підхід був методологічною основою маржиналізму, а динамічний – еволюційної економічної теорії. Прагнення рівноваги – це природна властивість живих систем. Ентропійний процес – це невідвратна програма життя. Розсіювання енергії – це фатум кінця, тому цвинтар – це приклад тотального торжества ентропії. Енергетичний бюджет життя можна поповнювати ресурсами середовища, що властиво живим відкритим системам. Оскільки культура є антропогенним середовищем життя, то вона має містити атрактори біфуркацій та гомеостазу. В широкому розумінні атрактор – це модель бажаної дійсності, що є метою розвитку системи; біфуркація – механізм зміни і набуття якісно нового стану, що надає нові можливості розвитку, а гомеостаз – це рівновага, кінцевий стан системи, коли, за словами академіка В. Вернадського, “уся можлива в умовах системи робота вже здійснена” [2].

В соціокультурних системах економіки гомеостатична функція реалізується відтворенням взірців, інституціональних форм економічного порядку, які структуровані у сукупність патернальних конфігурацій тріад альфа, бета і гама-патернів у загальний патернальний ансамбль домінуючого типу культури та культурної ментальності [5]. Структура кожного патерна являє собою тріаду, в якій альфа-патерн реалізує інтегративну функцію і виступає організаційним. Він також є носієм змісту цінностей соціокультурного відтворення, які виступають ендогенним середовищем генерації культурних ресурсів суспільно-економічного відтворення, зокрема змістового наповнення інституціональної системи економіки. Бета-патерн реалізує щодо організаційного контуру посилювального зворотного зв’язку, що дозволяє підтримувати на енергетичному рівні досягнутий ступінь гомеостазу. Гама-патерн реалізує щодо організаційного контуру врівноважувального зворотного

го зв'язку, будучи водночас потенційним середовищем альтернативного парадигмального проекту та завжди іманентно міститиме в собі виклик усій патернальній системі.

Кожна патернальна структура соціокультурного відтворення мала початок в історії як інноваційний парадигмальний проект соціально-економічного розвитку. Парадигмальний проект завжди онтологічний. Він з'являється і втілюється як альтернатива zdeградованій патернальній культурі.

Для успішного впровадження економічних реформ, не лише галузевої та інституціональної трансформації неефективної економічної структури, а, передусім, якісної зміни суті економічних відносин, необхідно враховувати контекст соціокультурної динаміки. Адже економічна система – це сукупність форм патернальної практики соціокультурного типу домінуючої культури; яка культура – така й економіка.

Культурна динаміка протікає в режимі соціокультурних флуктуацій полярних типів культури (чуттєвої та ідеаційної), які по чергово змінюють одна одну у потоці світової історії [10]. Наприклад: уже кілька століть, починаючи з часів Відродження і Реформації, Західна цивілізація функціонує в полі цінностей і патернів чуттєвого типу культури. Ядром патернального ансамблю чуттєвого типу культури та всіх її модифікацій: активно-чуттєвої, пасивно-чуттєвої та цинічно-чуттєвої, – виступає механістичний світоглядний принцип системного мислення, який трактує світ довкола як агрегатну сукупність ізольованих елементів, взаємодія між якими має зовнішній характер і підлягає виключно закону причинності, де причинність – це дія частин на ціле, що трактується як механічний агрегат, наділений метою у собі, але позбавлений вищої доцільності [8]. Згадаймо: Адам Сміт, змодельовавши атомізовані архетипи булочника, м'ясника і пивовара, чітко і вивірено окреслив причинно-наслідкові зв'язки між взаємовідчужено мотивованими “досконалими егоїстами”, але коли треба було обґрунтувати принцип синергії на основі доцільності, тобто впливу цілого на частини, внаслідок чого майбутнє стає зримим, а система набуває параметрів інформаційної визначеності, знижуючи ентропію, геній “забудькуватого шотландця” вдався до алегоричного образу квазіметафізичного фантома “невидимої руки”. Механістичний погляд може визнавати лише сурогат пам'яті у вигляді теперішніх станів мозку і нервової системи, в якій збережені сліди минулих станів, але не самі стани. Механічний агрегат діє автоматично, зумовлюваний причинністю, але не доцільністю. Знаючи висхідні параметри руху тіл у замкнутій системі, можна вирахувати “майбутню долю” механічної системи, а отже, минуле (історія, традиція) для механістичної системи несуттєві. Оскільки чуттєве існує у теперішньому, минуле рівнозначне небуттю, тому всі живі істоти ніби зачинені у власних межах, будучи непроникні у своєму самотутті одне для одного. Егоїзм зостається єдиним природним і єдиним можливим мотивом чину. “Лови момент” – єдиний зміст морального закону. Для механістичного світогляду ціле – це сума взаємовідчужених

елементів, просторово-часова розбалансованість речей і подій у світі (оскільки дві матеріальні речі не можуть займати у просторі одне й те ж місце, то вони розмежовані, і так само розмежовані події в часі). Тому механістичизм трактує єдність як одноманітність, індивідуальність як одиничність, а отже, не визнає принципу єдності різноякісної множинності і, тим самим, не може пояснити принципу взаємодії елементів світу між собою. Прихильники механістичного світогляду обґрунтовують можливість взаємодії взаємоперебуванням елементів в одному просторі, і причинна дія одного тіла на інше, без участі якогось там божка, може утворити систему світу. Однак механісти не в стані пояснити джерело первинного імпульсу руху одних тіл на інші й змушені ігнорувати той факт, що два тіла можуть взаємодіяти лише за наявності зв'язку, вираженого чимось третім [8].

Натомість ментальність ідеаційного культурного типу орієнтована на надчуттєву, трансцендентну реальність, духовні потреби і цілі, патерни відтворення покликані розкривати внутрішнє життя людини через творчість та інтелегібельний спосіб пізнання світу. Ядром патернального ансамблю ідеаційного типу культури слугує органічний світоглядний принцип системного мислення. Згідно з цим принципом у світі все іманентно всьому. Органічний світогляд оперує поняттям органічного цілого, тобто ціле – це єдність, втілена у множинності, де множинність слугує матеріалом для втілення єдності згідно з критерієм доцільності, де доцільність – це вплив цілого на частини. Суть ідеаційної творчості полягає у віднайденні референтних зв'язків між органічним цілим та субстанціональним діячем, результати творчості якого мають символічну вартість, у якій розгортається онтологічна новизна, тобто інноваційно-якісна модальність буття ідеального в умови детермінованого часопростором буття реального. І саме образна репрезентація онтологічної новизни, що стимулює фрактальну свідомість, постає як інноваційний парадигмальний проект соціально-економічного розвитку соціокультурної динаміки.

Тривалий час у дослідженні флуктуаційних хвиль соціокультурних економічних систем нам була незрозумілою природа біфуркаційного механізму зміни соціокультурних циклів із чуттєвого типу як домінуючого в ідеаційний і навпаки. Ми знали, що впровадження інноваційно-парадигмального проекту покликане здолати патернальні обмеження домінуючого типу культури, що деградували під впливом соціальної ентропії – наростаючого внутрішнього хаосу, розбалансування і невпорядкованості статусів і ролей між суб'єктами соціально-економічної системи та інституціональної акомплементарності, що в умовах світу як дефіциту забезпечує максимізацію корисності обраних шляхом цілеспрямованих потоків асиметричної інформації, де успіх вимірюється тільки брехнею, де закон війни всіх проти всіх стає основним законом життя. Але в якій формі проявляється соціоентропія в соціокультурному просторі економіки, для нас довго було таємницею.

В якийсь день прийшло розуміння: згідно з діалектичним законом єдності й боротьби протилежностей кількісне перенагроюдження має невідворотно перерости в нову якість. Але в даному випадку це інноваційна якість альтернативного порядку. А це значить, що кількісному тиражуванню і перенагроюдженню мають підлягати ентропійні моделі патернальної практики. І такі моделі як взірці відтворення існують; вони називаються симулякри [1]. Симулякр – це ентропійний патерн сутнісно уніщовленого буття. Він виникає і поширюється як склероз серця свідомості, як нівеляція пам'яті, адже минуле – це небуття, традиція – гальмо прогресу, історія – утилітарний непотріб, а отже нівельована пам'ять не може поєднувати минуле і майбутнє та долати часову ентропійність буття творенням якісно нового майбутнього, в якому тотожна собі універсальна сутність виявляє себе у явищах множинної дійсності, у саморефлексії фрактальної онтології.

Як виникає симулякр? Людина – це істота, здатна на образотворення сутнісного словом. Причинністю слова виступає образний знак, через який у свідомості людини ентелехіально відображає свої властивості Єдиний Метафізичний Суцільний як універсальна маніфестація унікального існування. Структура слова включає означуване (зміст слова) і означник (звуковий чи графічний образ). У змісті поєднується сутність (ціле) і форма (індивідуальне). Образний знак є слово мовлене, через яке уприсутнюється буття та уможливується взаємопроникненість світу і речей. Світ – це збиральне місцеперебування названих словом речей, які, будучи взаємопроникні у розмежованості, виявляють присутність дочасно утаємниченого цілого, котре завжди більше, ніж сума його частин, і котре через слово збирає світ у систему в координатах простору і часу [3]. Симулякрія починається як розрив референтності внаслідок емансипації знака від позначуваного. Виражений через знак феномен дійсності, втративши імпліцитно присутню у позначуваному сутнісну основу своєї легітимності, виходить за межі своєї функціональної природи і генерує невпорядкованість і хаос. Наприклад, субстанцією вартості товару є жива й уречевлена праця, виміряна в часі й виражена грошми. Однак гроші, будучи у структурі символу під назвою “вартість” знаком, що виражає позначуване – “працю”, наділені потенціалом емансипації від свого позначуваного. Так гроші втрачають свою субстанціональну основу і набувають статусу симулякра, і це є онтологічною причиною інфляції та фінансових криз локального та глобального масштабу.

Ще один приклад. Базовою патернальною конфігурацією, що зумовлює мімезис в економіці через механізм дифузії інновацій, виступає тріада: хакер-техномеритократ – маркетолог – венчурний капіталіст [6]. У цій тріаді хакер-техномеритократ уособлює організаційний альфа-патерн, будучи ключовою ланкою виробництва інноваційно-інтелектуального продукту та слугуючи точкою інтеграції для бета і гама-патернів. Бета-патерн як суб'єкт тріади – це венчурний капіталіст, який інвестує інтелектуальні проекти хакера, реалізуючи контур посилювального зворотного зв'язку виробництва інновацій. Гама-

патерн – це, зрозуміло, маркетолог, від успішності стратегії якого залежить величина отриманих доходів усіх учасників тріади, тобто він відповідальний за гомеостатичний ефект системи. Відомо, що альфа і гама-патерни функціонально взаємозамінні, тобто на якомусь етапі виробництва й обміну інновацій гама-патерн стає організаційним, а альфа-патерн перетворюється в осередок генерації ідей альтернативного порядку. Транзиція організаційної структури патерна зумовлена характером руху інформаційного продукту ринковим простором. Оскільки критерієм успішності маркетингової є максимізація доходу, то маркетолог природним чином трансформується у полюс інтеграції суб'єктів ринкового обміну, тобто стає альфа-патерном.

Спонукою до купівлі товару споживачем є суб'єктивне оцінювання придатності блага, тобто стан свідомості. Завдання маркетолога – впливати на свідомість потенційного покупця. Оскільки ринкові трансакції протікають у просторі й часі, то максимізація доходу в режимі часу досягається стисненням часового лагу між моментом купівлі-споживання та усвідомленням ефекту задоволення від спожитого, а заробіток грошей у неймовірних кількостях через ринковий простір досягається поглибленням ємкості ринку шляхом застосування надгінг-технологій, психологічного “підштовхування” для моделювання такої “архітектури вибору”, яка влаштовує суб'єктів тріади. Кажучи словами Ф. Ніцше, людині дозволяється стільки культури, скільки є в інтересах заробітку [9]. Але будь-яка масовість досягається вирівнюванням у тварності, натомість культура завжди елітарна, бо передбачає рефлексію доцільності індивідуального буття, а отже, радикальну сегментацію ринку інформаційних послуг на задоволення індивідуальних, а не масових потреб споживання інформаційних продуктів, адже споживна вартість нового слова – це шахування можливості вищого порядку, де референтність між фракталом і субстанцією, часткою і цілим, унікальним і універсальним, множинним та всезагальним у практиці патернального відтворення в економічній діяльності іде по зростаючій шкалі у напрямку становлення ноосфери.

Натомість максимізація корисності через активізацію тварності передбачає цілеспрямоване відтворення патерн-симулякрів у потоках асиметричної інформації ринковим простором. Для цього необхідно свідомо розірвати референтний зв'язок між сутнісним орієнтиром позначуваного та образним знаком, для якого позначуване як доцільне виступає конституюючим принципом споживної вартості. Так маркетологами цілеспрямовано формується егалітарний тип споживачької свідомості відтворення нав'язаного взірця, розтиражованого засобами масової інформації як мінова вартість статусу і ролі соціальної адаптації індивіда. Отже, дохід зумовлюється маркетинговими ментальними егалітаризму на основі естетизації базових інстинктів та архетипів. І коли симулякр стає сутнісно патерна, формуються передумови становлення ідеї альтернативного порядку в формі інноваційно-парадигмального проекту соціально-економічного розвитку. Автором такого проекту

виступає усунутий на маргінес колишній альфа-патерн, який в економіці часто виступає в іпостасі шумпетерівського аматора нових комбінацій. Соціокультурним середовищем генерації альтернативних проєктів слугують: в умовах здеградованої ідеаційної домінуючої культури – псевдоідеаційна культурна ментальність, а в умовах здеградованої чуттєвої домінуючої культури – цинічно-чуттєва культурна ментальність.

І на основі всієї сукупності сутнісно уніщовлених патернів соціокультурної адаптації через економічну діяльність протягом двох-трьох десятиліть ХХІ ст. має постати інноваційний продукт шостого технологічного укладу – біокіборг-агрегат, постлюдина. Проєкт біокіборга – приклад агонії чуттєвого типу культурної ментальності на сучасному етапі соціокультурних флуктуацій. Проєкт нової людини дійсно матиме місце, але він не матиме нічого спільного з роботизацією життя. Це буде суб'єкт нового типу ментальності, сформований на цінностях ідеаційної культури, впроваджуваної субстанціональними діями у формі інноваційно-парадигмального проєкту розвитку і кристалізації цього проєкту в патернальний ансамбль соціокультурного відтворення, котрий у структурі економічної системи визначається як її інституціональна складова. Становлення суб'єкта ідеаційної ментальності не буде пов'язано з біомутаціями живої речовини, а лише з якісною зміною способу світосприйняття і новими відповідями на призначення людини в епоху глобальних викликів.

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Ми ставили перед собою мету – ідентифікувати ентропійний характер патернального проєкту постлюдини в умовах домінування чуттєвого типу культури. В умовах соціокультурних флуктуацій на етапі передбіфуркаційної фази соціокультурної динаміки патернальні проєкти соціокультурного відтворення набувають форми симулякрів, котрі постають як екстерналії патернальної практики, що генерують економічний та культурний занепад. Альтернативний парадигмальний проєкт впроваджується як інноваційна форма полярного типу культури і поширюється шляхом заміщення симулякрів лігатурами, в яких зв'язок між знаком і позначуванним відображає сутнісний вимір онтологічної новизни для моделювання патернального ансамблю якісно вищого економічного порядку. Економічний порядок ідеаційного типу культури визначається як економічний орієнталізм.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бодріяр Ж. Символічний обмін і смерть / Ж. Бодріяр. – Львів : Кальварія, 2004. – 376 с.
2. Вернадский В. И. Биосфера и ноосфера / В. И. Вернадский. – М. : Айрис-пресс, 2004. – 576 с.
3. Гайдеггер М. Дорогою до мови / М. Гайдеггер. – Львів : Літопис, 2007. – 232 с.
4. Ідентичності та цінності за доби глобалізації / [за ред. академіка НАН України Ю. М. Пахомова і професора Ю. В. Павленка]. – К. : Наукова думка, 2013. – 599 с.

5. Кантор К. Двойная спираль истории: Историсофия проектизма. Т. 1: Общие проблемы / К. Кантор. – М. : Языки славянской культуры, 2002. – 904 с.

6. Кастельс М. Интернет-галактика. Міркування щодо Інтернету, бізнесу і суспільства / М. Кастельс. – К. : “Видавництво “Ваклер” у формі ТОВ, 2007. – 304 с.

7. Кизим М. О. Перспективи розвитку і комерціалізації нанотехнологій в економіках країн світу та України : монографія / М. О. Кизим, І. Ю. Матюшенко. – Х. : ВД “ІНЖЕК”, 2011. – 392 с.

8. Левицкий С. А. Трагедия свободы: избранные произведения / С. А. Левицкий. – М. : Астрель, 2008. – 992 с.

9. Ніцше Ф. Повне зібрання творів: Критично-наукове видання у 15 томах / [упорядн. Дж. Коллі та М. Монтінарі]. – Т. 1. Народження трагедії; Невчасні міркування I-IV; Твори спадку 1870 – 1873 / Ф. Ніцше. – Львів : Астролябія, 2004. – 770 с.

10. Сорокин П. А. Социальная и культурная динамика / П. А. Сорокин. – М. : Астрель, 2006. – 1176 с.

REFERENCES

1. Bodriar, J. (2004), *Simvolichnyi obmin i smert'* [L'echange symbolique et la mort], Kal'varia, Lviv, Ukraina.
2. Vernadskiy, V. (2004), *Biosfera i noosfera* [Biosfeer's and noosfeer's], Airis-press, Moscow, Russia.
3. Haidegger, M. (2007), *Dorohoiu do movy* [Unterwegs zur sprache], “Litopis”, Lviv, Ukraina.
4. *Identychnosty ta tchinnosty za doby globaly-zatchiy* (2013) / [Identity and values in the era of globalization], “Naukova dumka”, Kyiv, Ukraina.
5. Kantor, K. (2002), *Dvojnaja spiral' istorii: Istorijsophiya proektyzma. T. 1. Obshchiye problemy* [The double helix history: Historiosophy proectism: general issuese Curse], “Izdatel'stvo Jzyki slavianskoy kultury”, Moscow, Russia.
6. Kastel's, M. (2007), *Internet-halaktyka. Mir-kuvannia shchodo Internetu, biznesu i suspil'stva* [The Internet Galaxy – Reffections on the Internet, Business and Society], “Wydavnytstvo “Vakler”, Kyiv, Ukraina.
7. Kizim, M. O. and Matyushenko I. Yu. (2011), *Perspektyvy rozvytku i komercializacii nanotekhnologij v ekonomikach krain svitu ta Ukrainy* [Prospects of development and commercialization of nanotechnologies in the world's countries economies and Ukraine], “VD “ІНЖЕК”, Kharkiv, Ukraina.
8. Levitchkiy, S. A. (2008), *Tragediay svobody: iz-brannyye proizvedeniya* [Tragediia freedom: Favourites Works], “Astrel”, Moscow, Russia.
9. Nitchshe F. (2004), *Povne zibranniya tvoriv: Krytychno-naukove vydanniya u 15 tomah* [Complete Works: Critical and scientific publications in 15 volumes. T. 1. Birth of Tragedy; Untimely considerations I-IV; Works inheritance 1870 - 1873], “Astrolyabiya”, Lviv, Ukraina.
10. Sorokin, P. (2006), *Social'naya i kul'turnaya dynamika* [Social and cultural dynamics], “Izdatel'stvo Astrel”, Moscow, Russia.